

LOKAL NYTTA

*Policy om vindkraftens
lokala nytta,
kommunerna
i Jämtlands län*

Foto: Hans Mattsson

Underlag till politisk
viljeytring 2010 från
Kommunförbundet
och kommunerna
i Jämtlands län

*”Låt inte vindens
utvecklingskraft
blåsa bygden förbi”*

Pengar till bygden, bra för alla parter

Vindkraften har på kort tid utvecklats till en viktig gren inom den svenska energisektorn, då satsningar på förnyelsebar energi kommit allt mer i fokus.

Kommunerna i Jämtlands län välkomnar denna utveckling och ser i vindkraften en framtidsbransch på mer än ett sätt. Givetvis för dess bidrag till en klimatvänlig energiförsörjning, men även för att den ger arbetstillfällen och intäkter till bygden.

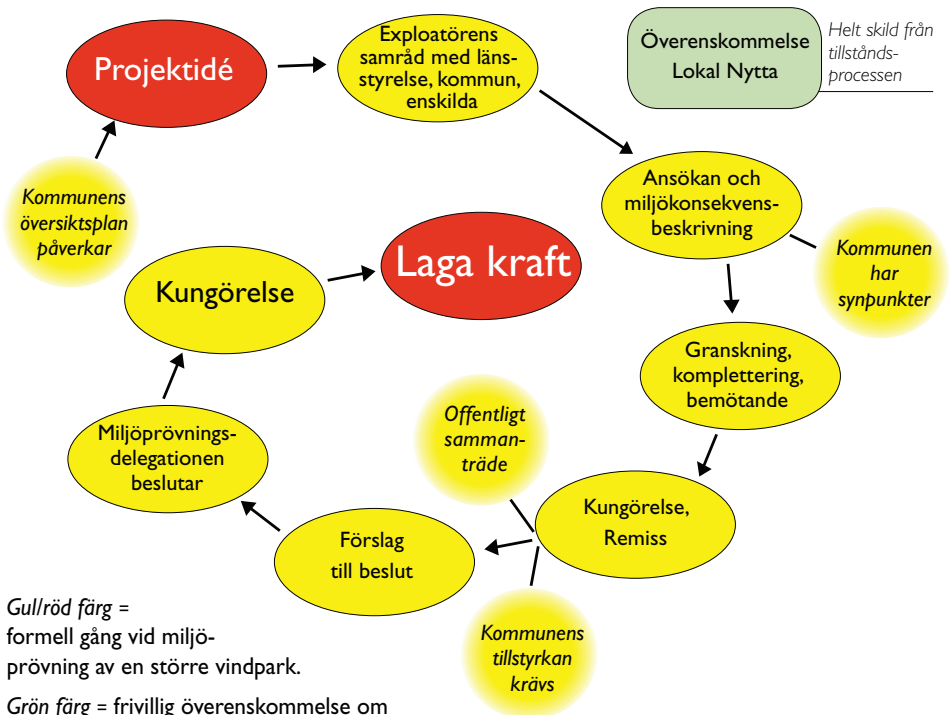
De första åren av storskalig vindkraftutbyggnad har gett viktiga erfarenheter när det gäller utformningen av denna mångfacetterade process, och nu är det dags att dra de rätta slutsatserna utifrån den erfarenhetsbank som byggts upp. Detta är nödvändigt för att vindkraften ska bli en stabil och långsiktig näringsgren – ”vindbruk” – med både politisk, ekonomisk och känslomässig förankring i våra bygder.

NÄR MILJÖBALKEN ÄNDRADES 2009 var syftet att förenkla planeringsprocessen. När det gäller frågan om kompensation till bygder där vindkraftverk uppförs har dock svenska lagstiftare, till skillnad från exempelvis sina danska kolleger, valt att inte gå in och styra. Man har medvetet överlämnat saken till parterna att komma överens om.

I detta finns både risker och möjligheter.

Å ena sidan kan en vildvuxen flora av kompensationsformer växa fram, med varierande ekonomiska nivåer och en onödigt krånglig förhandlingsprocess. Men å andra sidan finns möjlighet att utveckla en tillämpning som tillfredsställer parternas behov av en smidig process med ömsesidig nytta.

Kommunerna vill självklart ge sitt bidrag när det gäller att ersätta fossilbränslen med förnyelsebar energi. Samtidigt har man ansvar för att sammanväga många intressen och se till sina invånares bästa, att skapa en hållbar utveckling även ekonomiskt och socialt. Därför välkomnas projekt som uppenbart bidrar till att stärka bygdens ekonomiska och sociala situation. De underlättar ju för kommunen att uppfylla sitt totala åtagande gentemot medborgarna.

Gullröd färg =
formell gång vid miljö-
prövning av en större vindpark.

Grön färg = frivillig överenskommelse om
"lokal nytta". Avtal bör träffas tidigt.

KOMMUNERNA I JÄMTLANDS LÄN KOMMER DÄRFÖR härnäst att verka för följande tre huvudprinciper – som antagits av Kommunförbundets styrelse i länet – med syfte att berörda bygder får del av de värden som vindkraften genererar:

- ❶ att berörda bygder får återföringsmedel ("bygdepeng") som utbetalas årligen och utgör minst 1 (en) procent av bruttovärdet av producerad el
- ❷ att dessa medel främst nyttjas till insatser för uthållig utveckling i de bygder som berörs
- ❸ att lokala aktörer erbjuds möjlighet att köpa in sig i vindkraftsanläggningarna till minst 10 procent.

Kommunförbundet har dessutom uppmanat de politiska partierna i länet att verka inom sina respektive partier på riksnivå, så att det införs ett nationellt system för återföringsmedel vid vindkraftsetableringar.

DET FINNS EN RAD SKÅL för att en del av de vinster som genereras av vindkraftanläggningar inom en kommun ska återföras till bygden.

- Vinden är en energikälla för det långsiktigt hållbara samhällsbygget. Därför ska den självklart även bidra till att de bygder där vindkraftverken placeras får en långsiktigt hållbar utveckling. En vindkraftutbyggnad ger få permanenta arbetstillfällen och därför är det viktigt att söka alternativa vägar för lokal nytta.

- Livsmiljön för de boende påverkas på många sätt då stora vindkraftverk sätts upp i deras närhet. Först ger byggperioden – med alla sina transporter – buller- och trafikstörningar. Sedan försämras möjligheterna till genuina naturupplevelser av nytillkomna vägar och ledningsgator, samt av de upp till 170 meter höga vindkraftverken, som visuellt påverkar landskapet – inte bara i närområdet utan åtminstone upp till en mil från parkerna.

- Förutsättningarna för andra verksamheter – turism, rennäring med flera – kan försämras, när ”vildmarken” går förlorad. I fjällområdena förordar översiktsplanerna en restriktiv hållning, men mycket tyder på att även skogslandskapets betydelse som rekreationsresurs kommer att öka. Det handlar inte bara om jakt och fiske utan även om andra värden, där de stora skogarna och den oexploaterade naturen lockar.

- I Europarådets landskapskonvention understryks att landskapet är en gemensam tillgång och ett gemensamt ansvar. Därför bör man enligt konventionen främja den regionala delaktigheten i beslut och processer som rör landskapet. Kompensation till den lokala nivån för påverkan från storskaliga projekt harmonierar därför med landskapskonventionen.

- Bygdepeng och lokalt ägande bidrar till att skapa acceptans på lokal nivå för vindprojekten, vilket underlättar hela planerings- och byggprocessen och ger vindföretagen viktig goodwill.

DENNA POLICYSKRIFT SYFTAR TILL att förklara kommunernas inställning när det gäller vindkraftsutbyggnaden. Detta är inte minst viktigt för exploatörerna, som så tidigt som möjligt i en planeringsprocess vill veta att de inte lägger ner en massa jobb i onödan.

Observera att policyn gäller de områden kommunerna pekat ut som möjliga för vindkraftsetablering i sina översiktsplaner. Policyn är inte kopplad till miljöprövning eller bygglovprövning. Kommunernas plan- och miljöavdelningar deltar inte i förhandlingar om ekonomisk kompensation.

Med policyn som grund kan samrådsprocessen gå direkt in i konstruktiva samtal. Exempelvis behöver bygdens och exploatörens representanter tidigt diskutera de olägenheter som uppstår under byggtiden, med transporter, vägbyggen, etc. Man kan också tidigt gå igenom problemområden som vindkraftssatsningen kan bidra till att lösa, till exempel standardhöjning av vägar och bredbandsanslutning till byarna.

För att kunna hävda sina ståndpunkter med framgång i samråd och förhandlingar är det viktigt att bygden har en enad hållning i de centrala frågorna. Här kan kommunens policy stärka bygdens position i exploateringsprocessen.

Det är viktigt att man har en enad hållning i de centrala frågorna

EXPLOATÖREN KAN SKRIVA AVTAL med rennäringsen och andra lokala näringar, vars verksamhet försvåras av en vindkraftetablering. Men detta bör inte belasta bygdepengen. Rennäringsens allmänna och enskilda intresse företräds av samebyarna.

Näringsarna bör hållas skadelösa under vindkraftverkens livstid. Direkt kompensation till närboende som lider särskilt stor skada av en exploatering bör också regleras i särskilda avtal. Ersättningar till ägare eller rättighetsinnehavare till mark där vindkraftverk uppförs regleras i särskilda avtal och berörs inte i denna policy.

Räkneexempel, lokal nytta

Tio vindkraftverk à 2 MW antas producera 50 GWh per år, vilket kan försörja 2 000 eluppvärmda småhus. Investeringen är ca 350 miljoner kr. Åtminstone ett verk bör kunna ägas av ett lokalt kooperativ eller lokala företag. Det ger lokala intäkter och ett lokalt bidrag till globalt klimatvänlig elproduktion.

Att bygga de tio vindkraftverken skapar direkt ett 50-tal tillfälliga årsarbeten i regionen. Drift och underhåll ger kanske regionen en varaktig årlig sysselsättning motsvarande tre till fem årsarbeten. Med alla kringeffekter inräknade kan sysselsättningseffekten bli den dubbla.

Bygdepeng på en procent av bruttoproduktionen kan ge bygden 350 000 kr/år (elpris 40 öre, elcert 30 öre/kWh). Lokala markägare kan få betydligt mer och lokala näringar, till exempel rennäringsen, kan också få kompensation.

Källor till sysselsättningsberäkning med kringeffekter: Svensk Vindenergi "Jobb i medvind", Energimyndigheten och Noden för arbetskraftförsörjning i Strömsund.

Återföring i andra länder – samma grundtanke, olika modeller

I länder jämförbara med Sverige är det självklart att den lokala nivån får del av vindkraftens vinster. Det är dessutom en princip som vinner terräng – både i länder där rätten till lokal ersättning är lagfäst, och där den är frivillig.

Danmark fick den 1 januari 2009 en ny lag som bland annat innehåller:

- *Køberetsordning*, för att stimulera lokalt ägande. Den ger lokalbefolkningen rätt att köpa minst 20 procent av nya vindkraftsprojekt till självkostnadspris.

- *Værditapsordning*, för att kompensera minskade fastighetsvärden. Den ger fastighetsägare rätt till kompensation om deras fastigheter sjunker i värde till följd av att vindkraftverk byggs i närheten.

- *Grøn ordning*, för att ge kommunerna ersättning. En fond har bildats, där kommuner kan söka pengar för "gröna projekt". Ett vindkraftverk på 3 MW ger kommunen möjlighet att söka totalt 264 000 kronor (DKK) (362 000 SEK) under verkets livstid.

- *Garantiordning*, som ger möjlighet för lokala vindkraftsatsningar att söka lånegaranti på upp till 500 000 kronor (DKK) till förundersökningar vid nya projekt.

Tyskland införde en ny lag den 1 januari 2009, med syfte att ge vindkraftkommunerna en större del av kakan än tidigare. Alla tyska företag betalar skatt till de kommuner där de är verksamma, utifrån hur många anställda de har i kommunen. Eftersom vindkraftverk kräver så lite personal på plats har skatten för dessa företag nästan helt hamnat i de kommuner där företagen

har sina huvudkontor.

Den nya lagen för vindkraftföretag innebär att 70 procent av skatten ska tillfalla den kommun där vindkraftverken är placerade, 30 procent den kommun där huvudkontoret finns.

Enligt en beräkning från branschorganisationen BWE kan detta ge värdkommunen en årlig intäkt på 5000 - 7000 euro per installerad MW (50 000 - 70 000 SEK). Ett 3 MW verk skulle ge motsvarande 150 000 - 210 000 kronor till kommunen. Pengarna går rakt in i kommunkassan och är inte på något sätt öronmärkta för de bygder där snurrorna står.

Norge har ingen lag för att tillförsäkra den lokala nivån medel specifikt från vindkraften. Kommunerna kan däremot införa fastighetsskatt på upp till sju promille årligen av en anläggnings värde. Många kommuner väljer emellertid att inte införa denna frivilliga skatteform, eftersom den inte kan begränsas till att gälla enbart vindkraft. Det har därför blivit praxis med frivilliga överenskommelser i de kommuner som inte tillämpar *eiendomsskatt*. Då betalar vindkraftbolagen en ersättning motsvarande vad de skulle betalat i fastighetsskatt.

Därutöver kan särskilda överenskommelser träffas, som i ö-kommunen Smøla, väster om Trondheim. Där byggdes 2002-2005 en vindpark med 68 verk, som årligen producerar ca 450 GWh. Kommunen får här en årlig fastighetsskatt på ca 5,5 miljoner norska kronor (ca 6,7 miljoner SEK). Drygt halva beloppet används för företagsutveckling via Smøla Næringsssenter. Därtill förhandlade kommunen fram en engångs-

kompensation på 10,2 miljoner kronor då verken byggdes.

Den norska föreningen för vindkraftkommuner – LNVK – arbetar aktivt för att ge kommunerna en automatisk rätt till ersättning, liknande den som vattenkraftkommunerna har i Norge.

Skottlands modell för ersättning till lokal nivå kallas *Community Benefit*. Den bygger på en kommunal policy, skild från planerings- och tillståndsprocesserna. Upplägg och nivåer varierar, eftersom det är en frivillig ”goodwill”-ersättning.

I Highlandsregionen i Norra Skottland har det varit vanligt med en årlig ersättning på 2000 pund per installerad MW, men regionmyndigheten Highland Council arbetar för att höja ersättningen. Ett aktuellt fall är den planerade vindparken i Lochluichart ca fem mil väster om Inverness. Där ska det holländska bolaget Infinergy bygga en vindpark med sju stücken 3 MW turbiner. Kommunen har, med stöd från regionmyndigheten, förhandlat fram en årlig ersättning på 2750 pund per installerad MW under 25 år – och med en årlig uppräknings på 3 procent för beräknad inflation (höjningen utfaller oavsett verklig inflation). Detta ger en total ersättning på ca 140 000 pund, 1,6

miljoner kronor, per år. Pengarna placeras i lokala utvecklingsfonder.

Spanien är en av de ledande nationerna när det gäller vindkraft, trots att spanska vindparker är relativt små. Systemet för stöd till vindkraftssatsningar sätter nämligen en övre stödgräns vid parker på 50 MW.

Vindkraftverk ger kommunala skatteintäkter i två steg, direkt till kommunkassan. Typfall för en 50 MW vindpark:

- Inledningsåret tas en byggsatt vid ett tillfälle, på minst 150 000 euro (kan vara upp till 10 gånger högre, bland annat finns här skillnader mellan landets regioner).

- Under 20 år kan kommunen ta ut en årlig skatt på 100 000 euro. Detta är en ny beskattningsmöjlighet från 2009, efter beslut i Högsta Domstolen. Den gäller även för existerande vindkraft.

Det är dessutom vanligt med frivilliga överenskommelser mellan kommun och exploatör i samband med vindkraftssatsningar – till exempel bygge av idrottsanläggningar.

Arrende till markägare betalas som regel i form av andel av bruttoproduktionen, på en nivå av 2,5 - 3 procent. Det förekommer även fast ersättning per installerad MW. Den betalas enbart till den som äger marken, inte i någon del till grannar.

Exempel på återförda medel till lokal nivå, landbaserad vindkraft

Land	GWh/MW*	lokalt**	mottagare
Sverige	2,3	0,5 %	Bygden
Danmark	2,1	0,4 %	Grön kommunfond
Norge	3,0	1,9 %	Kommun
Tyskland	1,9	3,9 %	Kommun
Skottland	3,0	1,3 %	Bygden
Spanien	2,2	1,1 %	Kommunen

* Varje installerad MW ger årlig medelproduktion på 1,9-3,0 GWh i angivna länder

** Uppskattad återföring till lokal nivå från exemplen i policyn, vid antaget elpris 80 öre/kWh

Växande medvetenhet i svenska kommuner

I Sverige växer kommunernas medvetenhet om vad vindkraften kan ge, och om hur de själva bäst bidrar till att utveckla denna energiform.

Rättvik hör till dem som gått före när det gäller att söka former för en vindkraftsutbyggnad som ger både lokal och global nytta.

RÄTTVIKS KOMMUN driver flera viktiga principer när det gäller vindkraftens roll som lokal drivkraft: alla vindkraftexploatörer ska betala bygdepeng till en fond för lokal utveckling, och kommunen ska själv äga så mycket vindkraft att det täcker nästan hela elbehovet för egna fastigheter och anläggningar. Dessutom uppmuntrar man lokalt ägande i form av kooperativ. I översiktsplanen tänker kommunen dra upp riktlinjerna för hur vindkraftsfrågorna i sin helhet ska hanteras.

När O2/Vindkompaniet byggde nio vindkraftverk på Hedbodberget/Munkberget köpte kommunen två, varav ett halvt såldes till ett vindkooperativ. När nu ytterligare sex snurror byggs köper kommunen en av dem. Orsaken till att kommunen vill äga vindkraft är att man inte betalar elskatt och moms på den el som används i egna

fastigheter och anläggningar. Med nästan två och ett halvt vindkraftverk i sin ägo kommer Rättviks kommun att ha en egen produktion på ca 15 GWh/år, vilket täcker ca 80 procent av det egna elbehovet. Högre bör andelen inte ligga eftersom hela årsproduktionen blir skattepliktig om den något år skulle överskrida den egna förbrukningen.

Kommunen räknar med att detta ägande ger en årlig besparing på flera miljoner kronor. En annan fördel är att man vet vilka kostnader man kommer att ha för elen ett par decennier framåt.

Kommunen anser att den som vill bygga vindkraftverk i Rättvik ska betala en bygdepeng på minst 0,5 procent av bruttointäkten. Med O2/Vindkompaniet kom man överens om en nivå på 0,5 procent av bruttoproduktionen. Detta ger ca 300 000 kronor per år från de 15 vindkraftverken i den fullt utbyggda parken.

Denna bygdepeng samlas i en utvecklingsfond som berörda bygder kan söka medel ifrån. Ansökningarna bereds av byrådet medan beslut fattas av kommunstyrelsens arbetsutskott. Att beslutsfunktionen ligger på kommunal nivå motiveras med att alla byar inte är representerade i byrådet.

Det kooperativt ägda 1,5 MW vindkraftverket "Offelia" på Råshön i Offerdal har gett god utdelning sedan december 2004. En normal årsproduktion beräknas till 4,3 GWh.

Exempel på vindkraftprojekt i Jämtland och norra Sverige

Vindpark	Företag	Uppförd* (Tillstånd)	Antal verk	Prod** GWh/år	Bygdepeng	Anm
Råshön	Vindkompaniet	2004/09	8	32	0,3 %	Ett verk ägs kooperativt
Storrún	Dong Energy	2009	12	75	≈ 0,2 %	3780 kr/MW till byalaget
Glötesvålen	Vindkompaniet	(2009)	30	270	0,5 %	nära 1 mkr/år till byalaget
Havsnäs	RES/NV	2009	48	250	0,2 %	bygden får 360 tkr/år
Stentjärnåsen	Wallenstam	2009/(2010)	5+3	40	0,3 %	
Ollebacken	Ollebacken	(2006)	6	30		Alla verk ägs lokalt. Bygdepeng < 1 % för planerad park i närheten (Munkflohögen)
Rätan/ Digerberget	Wallenstam	(2009)	6	30	< 0,5 %	
Säliträdberget	Vindkompaniet	2008	8	43	0,5 %	Sollerö sockenförening
Malå, sex byar	Nordisk Vindkraft	(2009)	22	110	0,17 %	Kommunen erbjöds 0,35% nu i stället 0,17% till byaföreningar
Blåsmark, Piteå	Kraftö vind projekt	planerat projekt	27	70	0,2 %	Erbjudande till bygden (0,1% samebyn, 4% markägare)

* Färdigställda projekt anges i tredje kolumnen utan parentes. Ännu ej färdiga projekt anges med tillståndår inom parentes.

** En gigawattimme (GWh) antas ge bruttointäkten 700 tkr (elpris 40 och elcert 30 öre/KWh). Bygdepengen beräknas i procent av den årliga intäkten. Ett tvåmegawattsverk producerar omkring 5 GWh/år.

Avtal om vindkraftsfonder

Med pengar från vindkraften kan bygder få ny utvecklingskraft. Fonder kan stödja strategiska satsningar och stärka insatser för uthållig utveckling.

Vid etablering av vindkraft bör avtal tidigt upprättas mellan exploatör och byagrupp, eller annat organ som representerar den berörda bygden.

Huvudpunkter i detta avtal bör vara de som återges i inledningen av denna policyskrift:

- Ersättning till berörd bygd med minst en procent av bruttoproduktionsvärdet
- Pengarna används för uthållig utveckling i berörda bygder
- Minst tio procent av anläggningen erbjuds till lokala intressenter.

Avtalens formuleringar handlar alltså i hög grad om hur man i respektive fall vill förverkliga dessa målsättningar. Vissa faktorer är lika oavsett ort, andra kan skifta, beroende på lokala variationer och skilda ambitioner.

Här intill följer ett antal exempel på frågeställningar som kan ingå i ett dylikt avtal – förutom de självklara, om objektet, avtalslutande parter, avtalstid etc:

Frågor att beakta

Vid upprättande av fond

- Vem ska administrera fonden, vilka ska ingå i styrelsen, hur ska administrationen finansieras?

Utbetalning av bygdepengen

- Hur stor är ersättningen, inklusive indexering, och när ska den inbetalas till fonden från vindföretaget?

Fondens syfte

- I en ändamålsparagraf kan Vindkraftsfondens ändamål och syfte formuleras. Hur ska den verka för att främja hållbar utveckling och investeringar som gagnar det allmänna intresset i bygden?

Användningsområden

- Då fondmedel ska användas för utveckling av bygden kan ett brett spektrum av åtgärder diskuteras. Det kan handla om drift och investeringar för exempelvis projekt, näringslivsfrämjande åtgärder, vägar, turism, infrastruktur och stipendier – liksom för kreditgarantier och borgen till företag med finansieringsbehov.

Lokalt delägande

- Om tio procent av vindkraftanläggningens värde ska bjudas ut till lokala intressenter behöver tänkbara former av lokalt delägarskap övervägas. Kooperativ är den vanligaste formen, med andelar som svarar mot en årsproduktion på 1000 kWh (upp till den egna elanvändningen). Det behöver klargöras vilka som ska få erbjudandet och i vilken ordning olika kategorier ska bjudas in. Det kan handla

om de närmast boende, kommuninvånare, aktörer i en större region.

Vad är "bygd/närområde"?

- Om det beslutas att fondmedlen ska användas framför allt i vindkraftverkens närområde behöver detta område definieras. Ett antal faktorer kan vara lämpliga att ta med i bedömningen, t ex: avstånd, hur synlig vindkraftanläggningen blir, om det finns byar som bör hållas samman i bedömningen.

Tänkbara sökande av fondmedel

- Vem ska kunna söka fondmedel? Ska kretsen begränsas till mantalsskrivna personer, plus föreningar och företag i den berörda bygden? Ska medel kunna sökas även av personer/företag utanför den berörda bygden under vissa villkor?

Tänkbara ändamål

- Ska vindkraftfondens medel kunna användas för ändamål som normalt är skattefinansierade

eller på annat sätt betalas med allmänna medel? Ska alternativ som stärker hållbar utveckling och lokal ekonomi prioriteras?

Redovisning av hur medlen används

- När och hur ska det redovisas hur medel ur fonden använts? Vilka villkor ska gälla för medel som utbetalats men inte förbrukats?

Hantering av medel som inte utbetalats

- Ska fondmedel som inte utbetalats under året stå kvar på kontot för eventuell utdelning påföljande år? Hur ska räntan hanteras?

Beredning och beslut

- Vilket/vilka organ ska bereda och besluta om fondmedlens användning?

Ägarförändring

- Vad händer med avtalet om vindparken eller delar därav säljs eller på annat sätt övergår till ny ägare?

Råshön – akvarell av Eva Sundin, Ås.

Denna policyskrift är framtagen av Jämtlands läns kommuner i samverkan.

Maj 2010

